

Yeni Maden Kanunu

ve

J E O L O G (*)

Kemal LOKMAN

6309 numaralı Yeni Maden Kanunu, 3.3.1954 de Büyük Millet Meclisi tarafından kabul olunarak neşir tarihi olan 11.3.1954 de yürürlüğe girmiş bulunmaktadır.

Bu yeni Maden Kanunu 160 maddeden ibarettir. Burada? bu kanunun bütün maddelerinden bahis edilecek değildir. Sadece, önemine binaen M.T.A. Enstitüsünü, Enstitü camiasını ve bilhassa Jeolog ve Mühendislerini ilgilendiren kısım ve maddeleri üzerinde ancak durulacaktır.

Kanunun 1nci maddesi madenlerin tarifi hakkındadır. Şöyle ki:

Tabiatta saf, mürekkep veya mahlut halde bulunan, yeraltı veya yerüstü işletmesi ile elde edilebilen ve bu kanuna göre maden sayılan maddeler aşağıda gösterilmektedir diye petrol ve müştakları, bitümlü maddeler, tabii hidrokarbür gazları ve Helyum dahil olmak üzere, 89 adet maden ismini saymakta ve sıralamaktadır.

Bilindiği üzere, bir madene hak sahibi olunabilmesi ve madenlerin yeraltı ve yerüstü işletmesi ile yeryüzüne çıkarılmak suretiyle imrar ve sevk ve satılabilmesi üç şekilde vuku bulmaktadır. Onlar da Ekonomi ve Ticaret Vekâleti Maden işleri Umum Müdürlüğünden, usulü dairesinde, ya Arama Ruhsatnamesi veya İşletme Ruhsatnamesi veyahut İşletme İmtiyazı almak suretiyle ancak mümkün olabilmektedir.

Şimdi, maden işlerindeki bu üç safhadan her birisinin, bizleri ilgilendiren cihetleri yalnız, sırasıyla gözden geçirilmeğe çalışılacaktır.

Arama:

Madde 7— Devlet memurları ile vazifeleri haricinde Ticaret ve Sanatla iştigalleri kanunen memnu edilmiş olan kimselere (Maden Arama ve

(*) 26.3.1954 de M.T.A. Enstitüsünde verilmiş konferansının özetidir.

İşletme) hakkı verilemez ve verilmiş olsa bile geri alınır.

Bu memnuiyet, Ekonomi ve Ticaret Vekâletinin bu kanunun tatbiki ile alâkalı daire ve teşkilâtında, İşletmeler Vekâletinin Maden Arama ve İşletme ve bunları murakabe işleri ile vazifeli daire ve teşkilâtında, sermayesi tamamen veya kısmen Devlet tarafından konularak maden aramak veya işletmek için kurulmuş olan teşekkül ve müesseselerde çalışan memur ve müstahdemler ile, Vali, Vali Muavinleri haklarında hizmetten ayrıldıkları tarihten itibaren 2 sene devam eder.

Birinci ve ikinci fıkralar hükümleri, ikinci fıkrada zikredilen memur ve müstahdemlerin karı veya kocaları ile ana, baba ve evlâtları hakkında da tatbik olunur.

Maden Arama veya işletme hakkını haiz olanlardan durumları sonradan birinci ve ikinci fıkralar hükmüne giren kimseler, bu haklarını 6 ay zarfında devir etmeğe mecburdurlar. Aksi takdirde Arama veya İşletme hakları iptal veya fesih olunur.

Madde 10 — Arama ruhsatnamesi hakikî veya hükmi yalnız bir şahsa verilir.

Eskiden birçok şahsa müşterek Arama Ruhsatnamesi verilebilirdi.

Madde 11 — Arama ruhsatnamesi 2 yıl müddetle verilir. Bu müddet uzatılmaz.

Eski Maadin Nizamnamesinde bu müddet bir yıl uzatılabilirdi.

Madde 12 — Arama ruhsatnamesi (Bir Cins) maden için verilir. Şu kadar ki, arama esnasında bu madenle mahlut olarak zuhur eden veya jeolojik tevekkülü bu madenle birlikte işletilmesini zarurî kılan madenler çıkarsa, arama hakkı sahibi tarafından gerekli fennî malûmat idareye bildirilmek ve keyfiyet tesbit olunmak şartıyla bu madenlerin de ruhsatnamesinin şumulüne girdiği, ruhsatnamesine derc olunur.

Arama ruhsatnamesinin (Bir Tek) maden için verilmesi keyfiyeti bir yeniliktir. Zira eski maadin nizamnamesiyle bir ruhsatname içinde birçok maden bulunabilirdi. Halbuki yeni Maden Kanunu ile her maden için ayrı ruhsatname almak icap etmektedir.

Madde 13 — Arama Ruhsatnameleri, medenî haklarını kullanmağa ehil Türk vatandaşına veya madencilik yapabileceği statüsünde yazılı ve

Türk Kanunlarına göre kurulmuş Hükmi şahsa veya bu hususta yetkiyi haiz İktisadî Devlet Teşekkülü ve Müessesesine veya Amme idaresince verilir.

Madde 18 — 2 nci fıkra: Maden Arama Ruhsatnamesi sahası 2000 hektarı geçemez ve talimatnamesine uygun şekilde krokisi tanzim olunur.

Eski maadin nizamnamesinde bu saha 1000 hektar idi.

Madde 32 — Maden arama faaliyetinin bir Maden Mühendisinin veya bir Maden Teknisyeninin veya bir (Jeolog) un direktifi altında yapılması şarttır.

Arama ruhsatname sahibi arama faaliyetine başlamazdan Maden Mühendisi veya Teknisyenin veya (Jeolog) un faaliyet sırasında inhilâl vukuunda yerine gelenin, ismi ve ikametgâhını Ekonomi ve Ticaret Vekâletine bildirmeye ve bu şahsın mezkûr vazifeyi kabul ettiğini gösterir Noterlikten tasdikli bir beyannameyi tevdi mecburdur.

Ruhsatname sahibi bu şartlar yerine getirilmeksizin veya Maden Mühendisi veya Teknisyenin veya (Jeolog) un direktifi olmaksızın herhangi bir arama faaliyetinde bulunmaktan memnudur.

Malûm olduğu üzere (Türkiye Jeoloji Kurum) tarafından, bu yeni Maden Kanununa jeologların meslekî faaliyetleri dairesine giren işlerin yapılması mükellefiyetini tedvin eden hükümlerde jeologun yer alması hususunda teşebbüse geçilerek 304 S. sayılı maden kanunu lâyihasında:

1 — Aramaların nazaratı ile ilgili (32) nci madde ile

2 — Arama neticelerini bildiren Fen Raporunun tanzimine dair (44) üncü madde ve

3 — Yabancı personelin istihdamında müsaadeye tabi tutulan müte-hassısları tesbit eden (145) nci maddeye (Jeolog) kelimesinin ilâvesi teklif edilmiş ve bu uğurda Kurumun Umumi Heyeti tarafından seçilen 4 kişilik komite üyelerinin yazılı müracaatı bütün ilgili zevatla bütün Millet Vekillerine dağıtılmıştır.

Neticede Jeolog kelimesinin yalnız 32 nci maddeye ilâve ettirilmesine muvaffak olunmuş ve diğer 44 ve 145 nci maddelerde ise bu kelime reddedilmiştir. Bu suretle (Jeolog) kelimesi, Türkiyede ilk defa olarak Maden Kanununa girmiş bulunmaktadır. Bu da Türkiye Jeoloji Kuru-

munun meslekdaşları lehine yapmış olduğu müsbet ve müsmir işlerden birisi olarak sayılabilir.

Arama Devresindeki istihsal ve imrar miktarı:

Madde 35 — Her arama ruhsatnamesi sahasından, değeri anlaşılabilir için en çok (2000) tona kadar cevherin çıkarılmasına ve numune olarak imrarına izin verilebilir.

İşletme:

İşletme 2 türdür: İşletme Ruhsatnamesi veya İşletme İmtiyazı ile ancak bir madenin işletme hakkına sahip olunabilir.

Madde 44 — İşletme hakkının verilmesi talebini havi dilekçeye aşağıdaki vesikalar eklenir.

Bu vesikaların ne suretle tanzim ve tersim edilecekleri talimatname ile tesbit edilir.

Bu maddenin 4 üncü paragrafına (Jeolog) kelimesi ilâve ettirilememiştir.

Bulunmuş ve Bulucu:

Madde 49 — İşletme Hakkı talebine ait evrak ve yerinde yaptırılan tetkikleri havi rapor Ekonomi ve Ticaret Vekâletince incelenir.

Maden sahası sınırlarının muayyenliği ve madenin kemmiyet ve keyfiyet itibariyle bir işletme tesisine elverişli cevheri ihtiva ettiği tahakkuk etmiş ise o madenin (Bulunmuş Maden) sayılmasına ve arayıcısına madenin (Bulucusu) olduğuna karar verilir ve madenin sicili tesis edilir.

Arama Ruhsatnamesine müstenit olmaksızın da ikinci fıkradaki vasıfları haiz olan herhangi bir cins madenin (Bulunmuş Maden) sayılmasına Ekonomi ve Ticaret Vekâletince karar verilir.

Bu maden M.T.A. Enstitüsünce bulunmuş ise Enstitünün bağlı bulunduğu Vekâlet ile Ekonomi ve Ticaret Vekaleti tarafından müştereken tesbit edilen arama masraflarını işletme hakkını iktisap eden öder.

Yeni Maden Kanununda Bulunmuş Maden ve Bulucu terimleri ile (Buluculuk hakkı) tabiri birer yeniliktir. Eskiden ve Eski Maden Nizamnamesinde bu gibi istilâhlar yoktu.

İşletme Ruhsatnamesinin kimlere verileceği:

Madde 62 — Maden işletme Ruhsatnamesi medenî haklarını kullanmağa ehil yalnız (Bir Vatandaş) veya madencilik yapabileceği statüsünde yazılı ve Türk Kanunlarına göre kurulmuş yalnız (Bir Hükmi Şahıs) a veya bu hususta yetkiyi hak İktisadî Devlet Teşekkülü ve Müessesesine veya Amme İdaresine Ekonomi ve Ticaret Vekâletince verilir.

İşletme Ruhsatnamesi müddeti 10 yıldan az ve 15 yıldan fazla olamaz ve tecdid edilemez. Ancak vasıfları 45 nci maddede zikredilen madenlere ait işletme ruhsatnameleri müddetlerinin hitamında tecdid edilebilir.

Eskiden işletme Ruhsatnamesi müddeti yalnız 10 yıldır.

İşletme İmtiyazı:

Madde 63 — 3 üncü fıkra: İşletme imtiyazı 40 yıldan az ve 99 yıldan fazla olamaz.

Eski Maadin Nizamnamesinde bu müddet 99 yıldır.

Madde 64 — Maden İşletme imtiyazı madencilik yapabileceği statüsünde yazılı ve Türk Kanunlarına göre kurulmuş yalnız (Limited veya Anonim Şirket) e veya bu hususta yetkiyi haiz İktisadi Devlet Teşekkülü ve Müessesesine veya Amme İdaresine verilir.

Arama ve İşletme'de çalıştırılacaklar:

Madde 145 — Her çeşit maden Arama ve işletme sahalarında çalışanların Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmaları şarttır. Ancak Mühendislerle Fen memurları, Ustabaşları ve Mütihassıs işçiler yabancı olabilir. Şu kadar ki bunlar için tahsil ve ihtisaslarını gösterir diploma ve emsali vesikaların bu kimseleri çalıştıracak olanlar tarafından Ekonomi ve Ticaret Vekâletine gönderilmesi lâzımdır. Vekâletçe çalıştırmalarında fayda bulunduğu anlaşılanların (Muayyen Bir Müddet) için çalışmalarına yazı ile müsaade edilebilir. Bu suretle çalışmalarına müsaade edilen yabancı mühendis, fen memuru, ustabaşı ve mütihassıs işçi için (İcra Vekilleri Heyetince her sınıf mütihassıs için) ayrı ayrı takdir edilecek bir mütihassıs yetiştirme ücretini bunları istihdam edenler her 6 ayda bir peşinen Hazineye yatırmaya ve mukabilinde alacakları makbuzların tarih ve numaralarını Ekonomi ve Ticaret Vekâletine bildirmeye mecburdur. Hazine bu suretle kendisine tesviye edilen paraları Maden Tetkik ve Arama Enstitüsüne verir. Çalıştırılacak

yabancılar için verilecek para Hazineye yatırılmadığı takdirde verilmiş olan çalışma müsaadesi Ekonomi ve Ticaret Vekâleti tarafından geri alınır. Müsaade verilmedikçe veya müsaade müddeti bittikten sonra veyahut verilen müsaadenin geri alınması halinde bunların çalıştırılmaları caiz değildir.

Kanunun bu maddesine de (Jeolog) kelimesi ilâve ettirilemedi.

Bu Kanunun Yürürlüde Konulmasýndan Önce vukubulan Maden Arama Ruhsatnamesi Talepleri:

Madde 146 — nın (C) fıkrası:

(C) Bu kanuna göre Maden Arama Ruhsatnamesi memnu olan şahıslara ait takaddüm hakkının (B) bendindeki usul üzerinde başka bir şahıs uhdesine devri; lâzım gelmektedir.

İktisap Memnuniyeti Hükümlerinin Makable Şumul Derecesi:

Madde 155 — Bu kanunun yürürlüğe konulmasından önce alınmış olan Tekaddüm Hakları, Arama Ruhsatnameleri, İşletme Ruhsatnameleri ve İşletme imtiyazları ile talep edilmiş olan ihalelere de 7 inci madde hükümleri tatbik olunur.

2804 numaralı kanunun 7 nci maddesine tabi tutulan saha ve madenlerin aramalara açılması:

Madde 156 — Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü tarafından tetkik ve arama ameliyatı yapılmak üzere 2804 numaralı kanunun 7 nci maddesine müsteniden hiç bir kimseye (Taharri Ruhsatnamesi) verilmemesi kararlaştırılmış olan saha ve madenlere ait memnuiyet bu kanunun yürürlüğe konulmasından itibaren 2 yıl müddetle devam eder. Bu müddetin hitamında aramalara serbest bırakılacak saha ve madenler Resmî Gazete ile, sahanın bulunduğu Vilâyette çıkan bir Gazete, Gazete çıkmıyorsa mutad vasıtalarla ilân olunur. Yapılan ilânlarda gösterilecek (Açılma) tarihinden itibaren, o saha ve madenler aramalar için serbest hale gelir.

2 yıllık müddet hitama ermeden önce aramalara serbest bırakılacak bu kabil saha ve madenler hakkında da ikinci fıkra hükmü tatbik olunur.

İşte bu müddetin hitamında, yani (11 Mart 1956) da M.T.A. dahi, diğer kimseler veya şirketler gibi her maden araması için Ekonomi Bakanlığı Maden İşleri Umum Müdürlüğünden (Arama Ruhsatnamesi) almak mecburiyetinde kalacaktır. Yalnız Karbonifer ve Liğnit çalışmalarımız bu müddet zarfında bitmeyecekleri için bu husus M.T.A. Enstitüsünü epeyi uğraştıracağına benziyor.

Kaldırılan Hükümler:

Madde 158— Bu kanunun yürürlüğe konulduğu tarihten itibaren, Maadin Nizamnamesi ve saireye müteallik, birçok mevzuat ve bu meyanda M.T.A. yı ve Etibankı alâkadar eden 7 ve 8 nci fıkralar:

7 — 2804 sayılı Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü kanununun 7 inci maddesi;

8 — 2805 sayılı Etibank Kanununun 5 nci maddesi;
kaldırılmış bulunmaktadır.

2804 numaralı M.T.A. Kanununun 7 nci maddesi:

Madde 7— M.T.A. Enstitüsü, kendi hesabına, maden tetkikatı veya maden arama ameliyatı yapacağı yerler için Maden Kanunlarına tevfikan Taharri veya (İptidaî İstikşaf Ruhsatnamesi) almağa mecbur değildir.

Herhangi bir Vilâyetin tekml sahasında veya bir kısımda, M.T.A. Enstitüsü tarafından muayyen maden cevheri aranılacağını, iktisat Vekâleti alâkadar Vilâyete bildirdiği takdirde, aksi iş'ar vukubuluncaya kadar, bildirilen saha ve maden cevheri için hiçbir kimseye (Taharri Ruhsatnamesi) verilemez. Ancak iktisat Vekâletinin alâkadar Vilâyete bildirmesinden önce başkaları tarafından usulü dairesinde yapılmış müracaatlardan doğan haklar mahfuzdur.

2805 Numaralı Etibank Kanununun 7 nci Maddesi:

Madde 5 — Maden Tetkik ve Arama Enstitüsünün herhangi bir sahada maden cevherleri veya taşocağı maddeleri için yapmış olduğu ameliyat neticesinde, işletmeğe elverişli gördüğü maden veya taşocakları hakkında iktisat Vekâletine verilmiş olan dosya vekâletçe de tetkik edilerek işletmeğe elverişli görüldüğü takdirde Etibanka tevdi olunur. Banka, Enstitünün raporunda derpiş edilen ana hatlar dairesinde, bu işletmeyi tahakkuk et-

268

tirmeğe ve bu hususta iktiza eden bütün muameleleri yapmağa mecburdur. Banka, İktisat Vekâletinin tasdikine iktiran etmiş bulunan Enstitünün bu hususa ait masraflarını der.

6309 No. lu yeni Maden Kanununun da, 6326 numaralı yeni Petrol Kanunu gibi memlekete hayırlı olması ve millete refah getirmesi temenni olunur.
